

Indrukken van de 70^e Lutherse werkweek voor kerkmuziek. 24 t/m 30 juli 2022

Voor mij ligt een muziekmap met koorstukken. In mijn hoofd zijn na dik twee weken de laatste oorwurmen of flarden muziek wel weggeëbd. Met veel voldoening denk ik terug aan de Lutherse werkweek voor kerkmuziek onder de muzikale leiding van Hans Jansen en Els Hermanides. De organisatie was in handen van Ineke van der Veen en Gaby Hulsen.

Start

Mijn muzikale avontuur begon met een uitnodiging van Els Hermanides om deel te nemen aan deze werkweek. Het begrip werkweek voor kerkmuziek was me niet vreemd. Vele malen nam ik deel aan de kerkmuziekdagen van de PKN in Hoeven. Door omstandigheden waren die dagen dit jaar niet mogelijk. Eerlijk gezegd zag ik er wel wat tegenop omdat de Lutherse werkweek al op zondagmiddag zou beginnen en pas zaterdagmiddag laat zou eindigen. Als kerkorganist heb je dan wel een en ander te regelen in de dunbezette zomerweken. Toch heb ik me opgegeven.

De locatie van de werkweek was me niet vreemd. De PKN organiseerde de kerkmuziekdagen ook in het conferentiecentrum Bovendonk, een voormalig grootseminarie in Hoeven Noord-Brabant. Telkens als ik in Hoeven arriveer imponeert de enorme voorgevel van dit gebouw dat door Pierre Cuypers is ontworpen. Mijn ervaring is dat je in dit gebouw

echt tot rust kunt komen. Hoewel Bovendonk zich presenteert als hotel viel het me deze keer nogal tegen. De vorige jaren heb ik Bovendonk altijd ervaren als een instelling met Brabantse gastvrijheid en dito maaltijden. Tijdens deze dagen was er regelmatig een tekort tijdens het eten. Jammer.

Via Ineke van der Veen heb ik van het aanbod gebruik gemaakt om van tevoren de muziek in te zien. Maar wat moet je studeren bij dubbelkorige stukken? Het kwam er toch niet van. Ik troostte me met de mededeling van Ineke dat er tijdens de werkweek genoeg tijd zou zijn om de nootjes te studeren. Dat bleek later toch wat tegen te vallen.

Op zondagmiddag werd in de Hofzaal van Bovendonk om 14.30 uur het startschot geleverd door Pieter Geleijns, al jarenlang de penningmeester van de Lutherse kerkmuziek. Bij het welkom heten werd me duidelijk dat ik gelukkig niet de enige 'nieuweling' was.

Om koormuziek goed uit te voeren heb je een evenwichtige samenstelling van het koor nodig. Zeker bij de dubbelkorige werken. Wat dat betreft hadden de dirigenten Hans Jansen en Els Hermanides niets te klagen met 13 sopranen, 8 alten, 7 tenoren en 7 bassen.

Doel

Met de ervaring van de PKN kerkmuziekdagen ga je toch vergelijken. Bij de PKN dagen wordt veel gestudeerd om koorwerken tijdens de getijdendiensten en de hoofddienst op vrijdagmorgen goed uit te voeren. Tijdens de drie getijdendiensten (metten, vespers en completeen) wordt de taak van cantor, lezers en bidders bij toerbeurt door de deelnemers ingevuld. En er wordt vierstemmig

gezongen door alle aanwezigen vaak met orgelbegeleiding. Het is een heerlijke ervaring om als cantor de antifoon in te zetten, waarna alle aanwezigen vierstemmig een chant zingen.

Tijdens de Lutherse werkweek lag sterk de nadruk op het concert dat op zaterdagmiddag gepland staat. Op het programma stonden 14 pittige werken die afwisselend enkelkorig, dubbelkorig of met kleinkoor werden gezongen.

De getijdendiensten (metten en complete) tijdens de Lutherse kerkmuziekdagen waren in mijn oren heel sober. Vrijwel de gehele dienst werd met gregoriaanse melodieën gezongen uit het getijdenboekje van de Lutherse Werkgroep. Hans Jansen deed dienst als cantor. De liturgische delen werden verzorgd door Marianne van der Meij. Gelukkig werd voorafgaand aan de eerste getijdendienst door Hans Jansen een noodzakelijk uitleg (eigenlijk een routeplanning) gegeven over het getijdenboekje. Ondanks deze uitleg was ik af en toe toch de draad kwijt. Welke psalm of Benedictus is nu aan de beurt? Speciaal voor deze werkweek had Jac Horde een zetting van het Benedictus (lofzang van Zacharias) geschreven. Een welluidende versie met antifoon en driestemmige hymne afgewisseld met eenstemmige coupletten gezongen door de mannen of de vrouwen.

Dagindeling

Vanaf zondagmiddag werd in een strak tijdschema gewerkt om tot een goed resultaat te komen. Dat bevalt mij prima. Na een dag zat ik al goed in het dagritme. Het was vroeg opstaan om op tijd de metten van 8 uur in de kapel van Bovendonk bij te wonen. Daarna het ontbijtbuffet met aansluitend

de warming up op de cour (binnenplaats) van Bovendonk onder de inspirerende leiding van Corina Klaver. Om goed te kunnen zingen moet je hele lijf goed wakker en actief zijn. Na de warming up stond de stemvorming op het programma door een van de dirigenten. Dagelijks waren 6 koorrepetities van 60 tot maximaal 75 minuten gepland afgewisseld met

ruime koffie/thee pauzes, maaltijden en rust. Het dagprogramma werd om 22 uur afgesloten met de complete in de kapel. Na de complete was het tijd voor ontspanning in de Hofzaal rondom de koelkast met dranken.

Zingen

Is zingen leuk dan? Die vraag kreeg ik vaak als ik anderen vertelde over mijn deelname aan de werkweek in Hoeven. Je zag dan meestal een enigszins verbaasde blik in de ogen. Ja, samen zingen is leuk. Vooral als je met een doel oefent. Het mooiste doel is wat mij betreft zingen als cantorij in een kerkdienst omdat het stuk dat je zingt een functie krijgt waar het thuis hoort. Voer je een geestelijk stuk uit tijdens een concert dan kan dat heel mooi zijn, maar het mist wat mij betreft de diepere functie.

Behalve dat er tijdens de werkweek pittige en ook inspirerende stukken werden gezongen geeft het mij een kick om onderdeel te zijn van een grote samenklank vooral bij de dubbelkorige stukken.

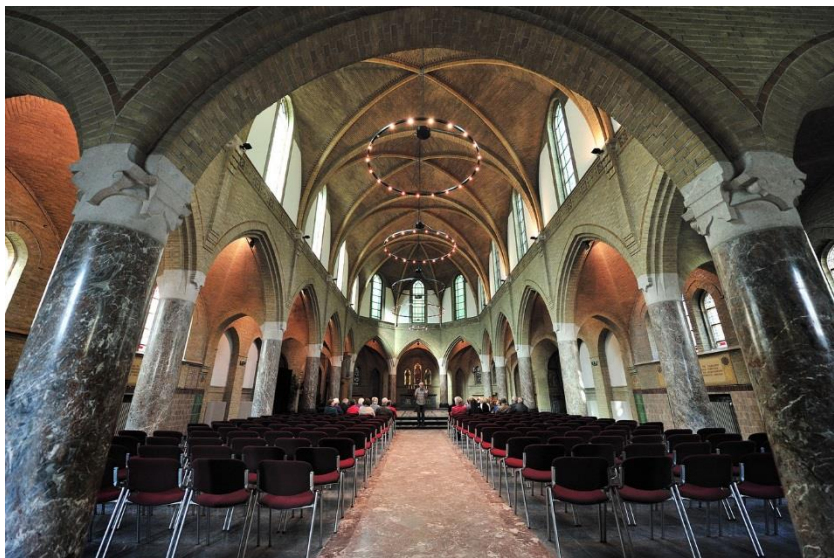
Niet alleen zingen

In programmaboek stond op de woensdagavond de bonte avond geprogrammeerd. Fantastisch zoals diverse deelnemers zich hierop hadden voorbereid. Kees Hanegraaff bracht het lied De zusters Karamazov van Drs. P. geheel in stijl terwijl Hans Jansen uit het keyboard klavecimbelachtige klanken toverde. Ook werden onze spieren ritmisch op de proef gesteld. Een zeer geslaagde avond.

Het concert.

Voor het concert waren stukken uit de Engelse, Nederlandse en Duitse traditie gekozen, die zoals vaak te doen gebruikelijk in chronologische volgorde werden uitgevoerd. Tijdens het goedbezochte concert werden we begeleid door Susanna Paulsen (orgel), Judith Heeren 1e viool, Nico Lammersen 2e viool en Lotte Beukman cello.

Met het vierstemmige Ave Verum Corpus van William Byrd werd het concert geopend gevolgd door 'Nolo mortem peccatoris' van Thomas Morley met teksten uit het Hogepriesterlijk gebed. Deze a-capella stukken in rustig tempo 'doen het' uitstekend in de kapel van Bovendonk met zijn ruime akoestiek.

Van Johann Hermann Schein zongen we het vijfstemmige 'Was betrübst du dich meine Seele' gebaseerd op teksten uit Psalm 42 met begeleiding. In de tekst staat het fragment 'und bist so unruhig'. Hans Jansen liet dit stuk ook 'unruhig' zingen met sterke tekstaccenten.

Het stuk 'Mein Trost und Hülf ist Gott allein' van Michael Praetorius is dubbelkorig dus 8 stemmig genoteerd. De laatste maten van dit stuk deed me aan de werken van Monteverdi denken, omdat alle 8 stemmen in een wirwar van veranderingen toewerken naar het slotakkoord.

Als kleinkoor zongen we 'Justorum animae' van William Byrd. Een uiterst breekbaar stuk vanwege het polyfone karakter en lage tempo. De tekst is ontleend aan het apocriefe boek Wijsheid: *De zielen van de rechtvaardigen zijn in Gods hand*. Een stuk dat prima past in de liturgie op eeuwigheidszondag.

Veel uitbundiger van karakter was Psalm 122 van Sweelinck dat ook door het kleinkoor gezongen werd.

Van Heinrich Schütz zongen we het achtstemmige 'Herr, wenn ich nur dich habe' waarbij de twee koren elkaar steeds in de rede vallen. De tekst is ontleend aan Psalm 73: 25 en 26. Net zoals bij Praetorius zijn de Italiaanse invloeden duidelijk in de slotapothese 'meines Herzen Trost und mein Teil'

Georg Philipp Telemann gebruikte de tekst van de kortste Psalm (117) in het vijfstemmige stuk 'Laudate Jehovam gentes' en werkte dit uit in een stuk met maar liefst 119 maten. Met begeleiding van twee violen en basso continuo is het een veelkleurig stuk waarbij elk tekstdeel een eigen tempo heeft. Telemann heeft er een juweeltje van gemaakt.

Het begin van het Geistliches Konzert 'Der zwölfjährige Jesus im Tempel' van Heinrich Schütz werd door het kleinkoor en enkele solisten uitgevoerd. De tekst is gebaseerd op Lukas 2: 48 en 49. In het tweede deel, dat gebaseerd is op Psalm 84: 1, 2 en 4 krijgt het stuk, gezongen door klein- en grootkoor samen een geheel andere wending.

Andreas Hammerschmidt componeerde een stuk in g-klein (Auf Weihnachten) 'Ehre sei Gott' gezongen door een kleinkoor afgewisseld met 3 solisten waarvan ik de 1^e tenor kreeg toegewezen. Ook in dit stuk kunnen koor en solisten elkaar niet laten uitzingen, maar vallen elkaar van enthousiasme in de rede. In de laatste 26 maten wordt de hele tekst nog eens 7-stemmig herhaald om in een majestueus G-groot akkoord te eindigen.

Johann Sebastian Bach schreef het vijfstemmige 'Psallite Deo nostro in laetitia'. In dit a-capella stuk werkte Bach op zijn karakteristiek wijze de tekst en melodie als een fuga uit in 48 maten. Bach gebruikte deze zetting ook in zijn Magnificat maar dan met een andere tekst. Het is een heerlijk stuk om te zingen.

Na een muzikaal intermezzo door het begeleidingsensemble kwamen we met Mendelssohn in de romantiek terecht. Hij componeerde het dubbelkorige motet 'Warum toben die Heiden' gebaseerd op de tekst uit Psalm 2. Het valt me altijd op hoe melodieus de muziek van Mendelssohn klinkt maar hoe lastig het is om te studeren. Dit stuk heeft nog dagen als oorwum in mijn hoofd gezeten.

Het concert werd besloten door twee eigentijdse stukken: Psalm 98 van Niek Hermanides en 'Ich liege, Herr, in deiner Hut' van Hans Jansen. Een groter contrast tussen twee stukken is bijna niet mogelijk. Het feestelijke Psalm 98 tegenover het ingetogen Liedmotet van Hans Jansen. In dit motet zijn de verzen 1, 9, 10 en 11 uitgewerkt van het gedicht van Jochen Klepper. Het mooiste tekstaccent van Hans vond ik het klankcluster op het laatste woord van de tekst 'sind nun die dunklen Stunden da.' Met de laatste zin 'Der mich in diese Nacht geführt, der leitet mich auch morgen' verstild gezongen met als laatste het akkoord in e-klein zonder de terts eindigde het concert. Een slotakkoord zonder terts geeft mij altijd het gevoel dat er meer moet volgen. Wellicht volgend jaar.

Jaap den Hertog